

De Poemp

TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN
NUMMER 27 * VOORJAAR 1995 * AK 2560 NIJLEN

"Laat de kleinen tot mij komen". Deze foto werd op 27 augustus 1952 genomen bij de inhaling van pastoor Martin. Wij danken lezeres Marie-José Van den Eynde voor de gave foto van de praalwagen, versierd door de mensen van de Kreitenbergstraat.

Marie-José : "Jesus en zijn twee apostelen worden uitgebeeld door de jongens van Grielen. Enkele andere namen, die ik nog weet, zijn Alphonsine Notelaers, Maria De Smet, Nora Verlinden... en mijzelf, natuurlijk!"

Wie weet er (nog) meer van?

Ten Geleide

Lieve Lezeres,
Beste Lezer,

Voor u ligt, eindelijk, nummer 27 van De Poemp. Wij beseffen dat wij uw geduld wel erg op de proef hebben gesteld en beloven u voor de toekomst beterschap.

De Heemkring en het Davidsfonds hebben ondertussen wel doorgewerkt, zoals U ondermeer via de kranten hebt kunnen vernemen. Onlangs nog stelde het Gemeentebestuur ons archiefruimte ter beschikking in het

voormalige rusthuis, zodat wij eindelijk over een serieuze werkruimte beschikken. Tussen haakjes : voor de inrichting zoeken wij nog een ronde of ovale tafel en enkele stoelen. Wie helpt?

Nijlen verandert snel. De laatste getuigen van de tijd-van-toen verdwijnen één-na-één. Onze taak is, des te meer, de goede dingen van gisteren en vandaag bewaren voor de komende generaties. Samen met u, beste mensen, willen wij dat dorpsgeheugen opbouwen. Ook u kan ons helpen: een voorstel, een oude foto of document, een vriendelijk woord... zijn altijd welkom. Wij wensen U ondertussen veel leesgenot met deze nieuwe Poemp!

☞ Walter Caethoven.

● Meester Nelis :
zijn geschriften blijven
voor de Heemkring een
waardevolle dokumen-
tatiebron.

Geschiedenis van Nijlen door Meester Nelis **Pest, oorlog en honger**

De 18de eeuw: vredige armoe

In het begin van de 18de eeuw stierf de Spaanse koning kinderloos. Zijn troon werd betwist door de Franse koning Lodewijk XIV en de "Verbondenen" (Oostenrijk, Engeland en Holland). Lodewijk palmde ons land in en legde een verdedigingslijn aan langs- heen de grens met Holland: de destijds beruchte "Linnekens". Ze liep in onze buurt langs de Neten en de priorij "De Throon" in Grobbendonk. Deze lag sinds de godsdienstoorlogen in puin en werd tot een bolwerk omgevormd. (Het kruispunt van de wegen Herentals- Lier en Grobbendonk-Herenthout heette in onze jeugd „aan de Linnekens". De tijd van Maria Theresia van Oostenrijk (1740-1780) verliep rustig en vredig, hoewel de kleine mensen een hele dag moesten werken voor een hongerloon. A. Bergmann vertelt dat in 1754 een meier van Nijlen voor brandstichting gewurgd werd op de markt te Lier. Het stadsbestuur beval hem op het Kluizekerkhof te begraven. Daardoor weigerden vele Lierenaars daar nog begraven te worden: zelfs na hun dood wilden ze niets met misdadigers te maken hebben. In de tijd der patriotten (1789) wilde de bijvang drie kanonnen schenken aan het nationale leger. Het schijnt dat de Nijlenaars er niet gaarne bij waren, toen de bijdrage moest betaald worden.

Franse "bevrijding"

In 1794 werd ons land door de Fransen veroverd en geannexeerd. Hun eerste werk was de bijvang een oorlogsbijdrage van een half miljoen op te leggen. Dr. De Ram, de vader van de befaamde rektor, werd enkele dagen als gijzelaar vastgehouden om de bij- vang tot meer bereidwilligheid aan te porren. Onder- tussen viel het Franse noorderleger, dat op Lisp lag, de bevolking voortdurend lastig. Ze plunderden de streek, aten de oogst op, verplichtten de boeren met paard en kar hun leger te volgen, sloegen de mooiste paarden aan en persten de mensen af. Binnen de twintig dagen moest de bijvang volgende goederen leveren:

10.000 busselen hooi en 12.000 busselen stro
4.000 paar schoenen en 4.000 hemden
4.000 ellen lijnwaad voor tenten
4.000 das- en schapevellen
4.000 paar kousen en 4.000 paar slobkousen
4.000 distributiezakken
4.000 ellen laken
4.000 wollen sarges (dekens)

Toen de Franse honger in 1795 iets afnam, dook een nieuwe plaag op: roversbenden. Het resultaat was dat de boeren ontmoedigd hun velden onbebouwd lieten liggen. Een allesbehalve mooie tijd aan de vooravond van Vrijheid, Gelijkheid en Broederlijkheid. En ook dat bleek slechts een mooie leuze, een handig instrument om het gewone volk te laten bloeden. (Nota van de redactie : Meer hierover kan je terugvinden in de uitvoerige reeks die Rosette Rymenants in vroegere nummers van De Poemp aan deze periode wijdde).

MENSEN AAN DE POEMP

Ere-Voorzitster:

Mevr. Julia Van Camp - Maes

*

Jos Bastiaens, Binnenhof 4, Bevel
Hypoliet Budts, Guido Gezellestraat 47
Walter Caethoven, Zandvekenvelden 12A
Hendrik Claes, Heibloemstraat 81
Flor Dieltjens, Grobbendonkseweg 11
Herman en Cita Engels, Kesselsesteenweg 35
Luk Obbels, Bouwelsesteenweg 4B
Jef Peeters, Nijlensesteenweg 53, Bevel
Rosette Rymenants, Spoorweglei 14
Maria Thys, Breugelhoevestraat 45
Jos Thys, Kapellebaan 32
Pol Van Camp, Nonnenstraat 56
Ludo Van Gestel, Spoorweglei 16
René Verhaegen, Molenbos 11

Over pastoors...

Pastoor vormen een groepje apart in onze Kempense samenleving. Ge moet het mij niet zeggen, want ik ben er zelf een geweest. Een "pastoor" is in een dorp iets meer dan gewoon een "afgezant des Heren" en "bedienaar der heilige sacramenten" (cfr. de Mechelse Catechismus). Een echte pastoor - en die van de Kempen zijn dat allemaal - modelleert om zo te zeggen de parochie. Hij staat er midden in, meer nog dan een burgemeester, die er eventueel om de zes jaar kan afgekozen worden. Hij regeert, met min of meer vaste hand, zijn min of meer volgzaam schapen. En in de kleine buitenparochies is hij dikwijls zo iets als herder, burgemeester en garde in één persoon. Zijn komen en gaan lijkt de periodes af van de geschiedenis van de parochie. Daarom spreekt men gewoonweg over "de tijd van pastoor Janssens, of pastoor Peeters", gelijk de vaderlandse geschiedenis spreekt over "het Bourgondisch tijdvak" of "de tijd van Napoleon". "l'Etat c'est lui"! Hij regelt de gang van zaken in de kerk, hij legt de band tussen de parochie en de gemeente, ondermeer via begroting

en rekening van de kerkfabriek. Hij wordt zelfs verondersteld het contact te bewaren met de Bischof. Begrafenissen en huwelijken, dat is zijn geprivilegieerd domein. En als de getrouwde mensen rechtuit willen spreken, zullen de meesten toegeven dat ze met een benepen hart de weg naar de pastorie zijn gegaan voor hun ondertrouw.

Een onderpastoor, dat is iets anders. Die is jonger, en mag dan ook een beetje jongensachtig doen. Die "komt" onderweg, en daarmee is hij daar. Maar een pastoor wordt "aangesteld" door de deken. En dan plechtig in de parochie ontvangen. Vroeger gebeurde dat met een stoet en praalwagens, nu is dat met een "academische zitting", met de speeches door de burgemeester en de voorzitter van de kerkfabriek en van de organisaties, vol beloften van wederzijds begrip en samenwerking, en die dan aanvaard worden met het klassieke korreltje zout.

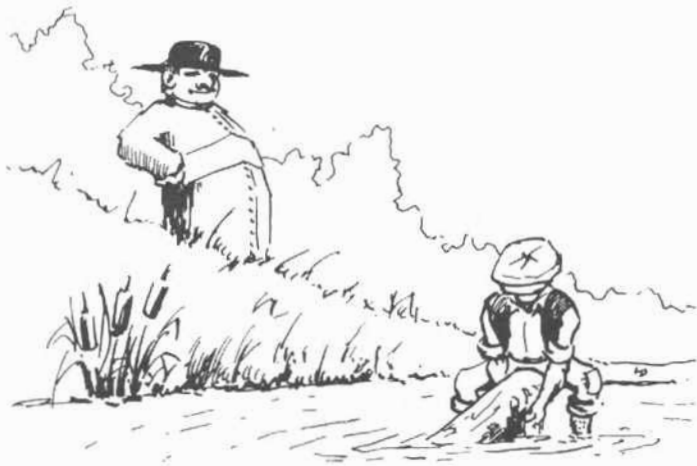
Een pastoor heeft een "ambtsperiode": een onderpastoor is er enkel. PUNT. Dat is een groot verschil. Zelfs de literatuur houdt daar rekening mee: de hoofdfiguur in priesterromans is bijna altijd een pastoor. Ernest Claes schrijft over "pastoor Munte" en "pastoor Campens". Echte pastoors! En stel u voor dat Timmermans geschreven had over "de onderpastoor van de bloeiende wijngaard"! Gewoon belachelijk! Zelfs de wijn van de pastoor wordt verondersteld beter te zijn dan die van de onderpastoor.

Ook de geschiedenis van Nijlen wordt verdeeld in kapitels naargelang de pastoor die er resideerde. Van horen spreken weet ik van pastoor Ceulemans, die oneerbiedig "slijkpeer" werd genoemd. Ik heb hem niet meer gekend, maar het moet een zeer excentriek mens zijn geweest. En nogal naar de gierige kant. Meester Mercelis, zaliger gedachtenis, heeft me meermaals over hem verteld. Ondermeer volgende anecdote, waarbij de Witte Faes betrokken was.

Apropos, ik herinner me nog de Witte Faes van uit mijn kinderjaren: ik heb hem toen eens gezien in

Bouwel op een St.-Donatus. Ge weet wel dat die in Bouwel aanroepen werd als beschermer tegen donder en bliksem, en de tweede zondag van juli was het er begankenis. Pitto stond dan aan de kerk met zijn kraam; specialiteit: warme rek en smossers. En er waren ook enkele kramen met kersen. De laatste jaren heeft Donatus veel van zijn pluimen verloren. In onze moderne tijd zijn er meer donder-roeden op de huizen gekomen en die maken St. Donatus min of meer overbodig. Op die bewuste dag dan kwam de Witte Faes in kwestie voorbij ons huis gelaveerd. Hij was op bedevaart geweest naar St. Donatus, en ondernam, al broebelend in zichzelf, de terugtocht naar Nijlen. Ik zie hem nog voor mijn ogen gaan.

Die Witte Faes was blokmaker. Op een zekere dag werd hij bij de pastoor geroepen voor het volgende: de pastoor had een boom in de vest van de pastorie gelegd om uit te wateren. Nu kreeg de pastoor het in zijn kop die boom te verkopen, en hij had wel gaarne zo daar of omtrent de prijs gekend.

De Witte kwam en pastoor vroeg:

"Hewel, Witte, wat is die boom u waard?"

"Ja, meneer pastoor," zei de Witte, "dan zou ik hem eerst moeten bezien als hij op de kant ligt."

"Haal hem er dan maar uit", zei de pastoor. Want daar was het voor hem eigenlijk om te doen.

De Witte stroopte z'n broekspijpen op en kreeg met veel moeite de boom op de rand van de vest, bekeek hem oordeelkundig en zei:

"Wel, meneer pastoor, zoveel is die me waard".

De pastoor zei, zogezegd nadenkend:

"Als ik hem zo bezie, ik zou hem zelf misschien wel kunnen gebruiken"...

"Gelijk ge wilt", zei de Witte, en met een forse duw van zijne kloon rolde hij de boom terug in de vest.

De opvolger van pastoor Ceulemans was pastoor Van Looy, - "Van Looy-ke zaliger" - . Ik heb hem slechts een paar keren gezien in mijn seminarie-tijd. Maar zijn nagedachtenis leefde nog toen ik in Nijlen onderpastoor werd. Hij heeft in de parochie een diepe invloed nagelaten. Het was een zeer ijverige en vrome priester. een beetje speciaal: een beetje type.

Scherp getekend staat hij mij nu nog voor de geest gelijk ik hem zag bij het laatste bezoek dat ik hem bracht. Hij was nog vol temperament, maar duidelijk getekend door de ziekte die hem een paar maanden nadien naar het graf zou brengen. Ik vermoed dat het maagkanker was of iets in die aard. Want hij haalde een eerbiedwaardig oude fles boven, maar mocht er zelf niet van meedrinken.

Van Looy-ke was de strenge bewaarder der aloude degelijke traditie, en zijn parochianen regeerde hij met ijzeren hand. Op de preekstoel was hij een duiveltje uit 'n kaske, en hij slingerde de vermaningen en godsdienstige waarheden de kerk in met een scherpe krakende stem, die de toehoorders niet verzocht, maar verplichtte te luisteren. Hij preekte met vuur, met overtuiging, vooral met gezag: "*tamquam auctoritatem habens*"⁽¹⁾. Ik heb naderhand door zijn parochianen meermaals horen zeggen: "Van Looy-ke, dat was nog ne pastoor". Door sommigen althans.

Hij zou nooit of nimmer toegelaten hebben dat iemand iets kwaads vertelde over zijn volk: dat mocht hij alleen. Eigenlijk was hij wat franskiljon. Waarom, ik weet het niet. Misschien wel uit traditie. Hij las de "Libre Belgique" en de "Patriote Illustré". Maar hij was één met zijn mensen. En hoe meer ik erover nadenk, des te moeilijker is het mij om al de facetten van zijn persoonlijkheid tot hun recht te laten komen. Want voor de rest was hij "een fijne mijnheer".

De onderpastoor was Hermans. Hij was de antipode van de pastoor qua figuur en temperament: een sterke blok, een beetje ruw, zeer volks en... razend flamingant. Wat niet belette dat ze zeer goed overeenkwamen, elk blijvend op zijn standpunt en

werkend volgens eigen inzicht. Onderpastoor Hermans was een verwoed stroper, liefst met de lichtbak. De strooptochten van zijn onderpastoor vielen niet helemaal in de smaak van de pastoor. De hazen en konijnen wel. In een paar verhalen van Jozef Simons, oud-klasgenoot van Hermans⁽²⁾, heeft hij model gestaan voor de hoofdfiguur. Herlees maar eens "De laatste fles" en "De strooptocht van kapelaan Hermans". Zijn stroperijen waren ten andere legendarisch en bekend van Nijlen tot... Mechelen.

Een keer of vier per jaar werden, door de bij bisschoppelijke ukaze aangeduide regionale priester-groepen, zgn. "conferenties" gehouden. In de voormiddag werd met passende ernst de theologie bestudeerd, gevolgd door het middagmaal, dat besloten werd met een hartelijk en collegiaal samenzijn. Ieder op z'n beurt zorgde voor diner en tractatie. Als onderpastoor Hermans aan de beurt was, kwam er altijd wild op tafel. Seizoen of geen seizoen. Eén keer is het gebeurd dat, om ik weet niet welke reden, het wild niet tijdig ter beschikking was. Nu, dat was voor Hermans geen onoverkomelijk probleem: in Bouwel, achter het kasteel, was wild in overvloed, want het werd goed bewaakt door 'n paar boswachters. En de nacht voor de conferentie trok Hermans er met de lichtbak op af... en de tractatie werd veilig gesteld. Het was wel geen haas: die heeft zijn tijd nodig om gefaisandeerd te worden.

Hij was onderpastoor van de gewone man, maar wat hem het nauwst aan het hart lag was zijn turnkring. Die had hij zelf gesticht, en die floreert nog altijd onder dezelfde naam: "Lenig en Vlug". Het was een schone groep, en als de turners opstapten in de processie, flink en stijlvol in de maat van hun trompetterskorps, was heel Nijlen ervan overtuigd dat dat de mooiste groep was van heel de processie. Samen met de kajotsters, maar die dankten hun succes meer aan het feit dat ze meisjes waren, en die hebben altijd meer beziens.

Het vaandel van de turnkring was heel eenvoudig een Vlaamse Leeuw, die op de gowfeesten en andere turnmanifestaties uitdagend afstak tegen b.v. de vlag van Balen-Wezel, waarop geborduurd stond: "Société de Gymnastique de Balen-Wezel". Ge moet weten, die lagen in die tijd onder de plak van de fabrieksbazen van de Vieille Montagne. Op ne keer moet de Nijlense turnkring eens deel genomen hebben aan een groot turnfeest; te Luik of te Brus-

sel, dat wil ik kwijt zijn. En toen werd die Vlaamse Leeuw niet toegelaten in de optocht. Met Vlaamse fierheid stapte heel de groep uit de stoet en trok in protest de stad door terug naar het station, op kop de wapperende Vlaamse Leeuw, geflankeerd door de onderpastoor in flapperende toog. Van stambewustzijn gesproken!

Onder de nog levende turners uit die tijd - ze worden stilaan raar, helaas! - leven nog de verhalen van de meest fantastische bravourstukken. Waaghalzerijen die door geen verzekeringspolissen te dekken waren. De leerschool van hun krachttoeren was een of ander rondreizend circus dat optrad in Lier of Antwerpen. Zo hadden ze daar op ne keer een trapeziste gezien die met de tanden aan een moleke hing te zwieren. Dat moesten ze ook kunnen! Naast de zijgevel van het huis van Bokske Faes op de Bevelsteenweg werd een staketsel opgericht, gelijk voor een touter. Met de hulp van de as van een oud fietswiel werd het draaiend element gefabriceerd: dat liep perfect, op kogellagers nog wel! En de schoenmaker maakte op hun aanwijzing een lederen mondstuk dat daaraan werd bevestigd. Een der waaghalzen trok zich omhoog aan het rek, nam het mondstuk tussen de tanden... maar lang heeft hij niet gedraaid: zijn tanden kwamen los, vooruit in zijn mond!

Sus van de Rikus was zeer onder de indruk van de artiesten aan het vliegend rek. Hij installeerde, met behulp van een paar assistenten, een vliegend rek op de zolder onder de pannen, bevestigd aan de kepers van het dak. Veel hoogte of ruimte was er niet, maar het ging! En Sus oefende en zwaaide zodanig dat heel het huizeke kraakte en dat Jo, zijn moeder, met de armen in de lucht naar buiten stooft omdat ze vreesde heel het dak op haren kop te krijgen.

De gevolgen van die acrobatie zijn altijd zichtbaar

gebleven: het middenstuk van het dak was in mijn tijd in Nijlen nog altijd een slag naar beneden gezakt.

Zijn strafste waaghalzerij heeft Sus uitgehaald te Mechelen. Het was daar gouvfeest of zo iets, en een groep van "Lenig en Vlug" had de gelegenheid benut om een bezoek te brengen aan de St.-Romboutstoren. Hoe dat het er daarboven uitziet, weet ik niet: ik ben er nooit op geweest. Maar dat moet daar zoiets gelijk 'n platform zijn, met een brede borstwering. Op die borstwering voerde Sus een klassieke turnershandstand uit, met het gevolg dat de turners die hem vergezelden, bleek van schrik als de bliksem naar beneden zijn gevlucht. Onderpastoor Hermans ging daar niet altijd mee akkoord. Maar eigenlijk waren dat de mannen naar zijn hart. En hij werd door hen op de handen gedragen.

Hij was ook, lijkt dat in die tijd meer gebeurde, kassier geweest van de Raffeisenkas, en als dusdanig had hij op zijn kamer een brandkast staande, eigendom van de B. Boerenbond. Hij stierf onverwacht aan een hartcrisis, op een zondag, juist de dag van de Plechtige Communie. Het was nooit bij hem opgekomen het geheim van het letterslot aan iemand mee te delen... en daar stond die brandkast. Niemand kende iets van de inhoud: een specialist moest bijgeroepen worden en de brandkast werd opengeboord. Ze was volledig leeg.

Geld heeft onderpastoor Hermans nooit gehad. Hij gaf het weg. En de verkoop van zijn meubels heeft zo ongeveer genoeg opgebracht om te betalen wat hij hier en daar nog schuldig was. Ook dat was tekenend voor hem.

Ik heb hem opgevolgd als onderpastoor, en er leefde toen nog een heel reeks sterke verhalen en anecdoten over hem. Tussen twee haakjes de volgende:

Hij reed op een schone dag per fiets, richting Kesselsteenweg (nu heet dat J.E.-Claeslaan!). Juist over de bareel stond Zien van de plafonneur op de stoep van haar huis, en ze riep, kwestie van geestig te zijn: "Mr. de onderpastoor, stop eens!"

Hermans stopte.

"Wat is er Zien?"

"Uw achterste wiel draaide!"

Mr. Hermans bezag Zien even van onderuit en antwoordde kort: "Heel uwe sm... draait!"

En hij fietste verder.

(wordt vervolgd)

(1) Vrij vertaald: Als iemand die het voor 't zeggen heeft!

(2) Zie Poemp nr. 18.

☞ Bekroond werkje

Junior Journalistwedstrijd 1994 DF - Heemkring

Een ezel stoot zich geen tweemaal aan dezelfde steen

Ja, ja hier staat het op bladzijde 260 in de Van Dale: Een ezel stoot zich geen tweemaal aan dezelfde steen. Dit betekent: heeft men iets nadeligs ondervonden, vermijdt men de herhaling. En dat snap ik nu maar al te goed. Want wat er ongeveer vijf jaar geleden gebeurd is, doe ik geen tweede maal.

Het was op een zonnige zaterdagmiddag in april. Mijn moeder was net terug van de winkel en had de auto

niet in de garage gezet. Ik was met de hond buiten aan het spelen. En dan zie je daar als negenjarige de auto buiten staan met de sleutel op het contact en geen ouders in de buurt... In twee tellen stond ik naast de wagen, deed het portier open en zat doodernstig achter het stuur. Prachtig uitzicht had je van hier! De volgende stap was: de auto verkennen. Aha, wat hadden we hier? Oeps... de ruitenwissers, daar de richtingaanwijzers en hier de mistlichten en naast mij de handrem. Wat zou er gebeuren als ik die naar beneden drukte? Eens uit proberen... Na een beetje duwen, was hij eindelijk omlaag. Maar toen ik terug recht ging zitten, stond de auto niet meer vóór de garage, maar dwars over de straat. Met links en rechts van mij een rij claxonerende auto's. Al dat lawaai had mijn vader natuurlijk naar buiten gelokt. Hij stond als aan de grond genageld. Uiteindelijk heeft hij de auto terug op de oprit gereden. De volgende dagen liep ik in een grote boog rond de wagen. Want een ezel...

☞ *Jasmin Dielens.*

Nijlense lotelingen van 1893

Nu het einde van de dienstplicht definitief is en er in ons land enkel nog beroepssoldaten zijn, willen we even terugblikken naar de tachtiger en negentiger jaren van vorige eeuw.

Nijlen en Bevel behoorden toen tot het 15de militiekanton van de provincie Antwerpen. De Vlaamse lotelingen die een "slecht" nummer hadden getrokken en soldaat moesten worden in het volksvreemde en volledig Franstalige leger dienden nu "onder den Belg", zoals Conscience het enkele jaren vroeger in de mond legde van de eenvoudige Trien uit zijn roman "De Loteling". Zij die er in-geloot waren evenals de uitgestelden van de vorige jaren, moesten verschijnen voor de militieraad. Voor de jongens uit Nijlen en Bevel was dat te Mechelen.

- Lotelingennummer uit 1873

Bericht

Het collegie van Burgemeester en Schepenen der gemeente Nijlen brengt ter kennis der belanghebbenden dat de zitting van den militieraad van Mechelen van het 15^e militiekanton zal plaats hebben te Mechelen op het stadhuis den 5^{den} maart aanstaande ten 10 uren 's morgens.

Bij bevel:

De Secretaris,
C. Van Camp.

De Burgemeester,
J. Van Looy.

Na de hoogmis werd dit bericht eveneens door de veldwachter "afgelezen" vanop het blok aan de ingang van de kerk.

Militie-vrystellingen

Onder deze titel vinden we in het jaar 1893 vele namen terug van Nijlense jongens die een vrijstelling hebben gevraagd. Enkele lezers van De Poemp vinden hier misschien een verre voorouder terug. Waarom 1893? In bijna geen enkel ander jaar zijn er zoveel vrijstellingen gevraagd als in 1893 en vermits Nijlense namen uit de vorige eeuw toch interessante lectuur zijn voor vele van onze lezers...

Het Collegie van Burgemeester en Schepenen van de gemeente Nijlen bevestigt:

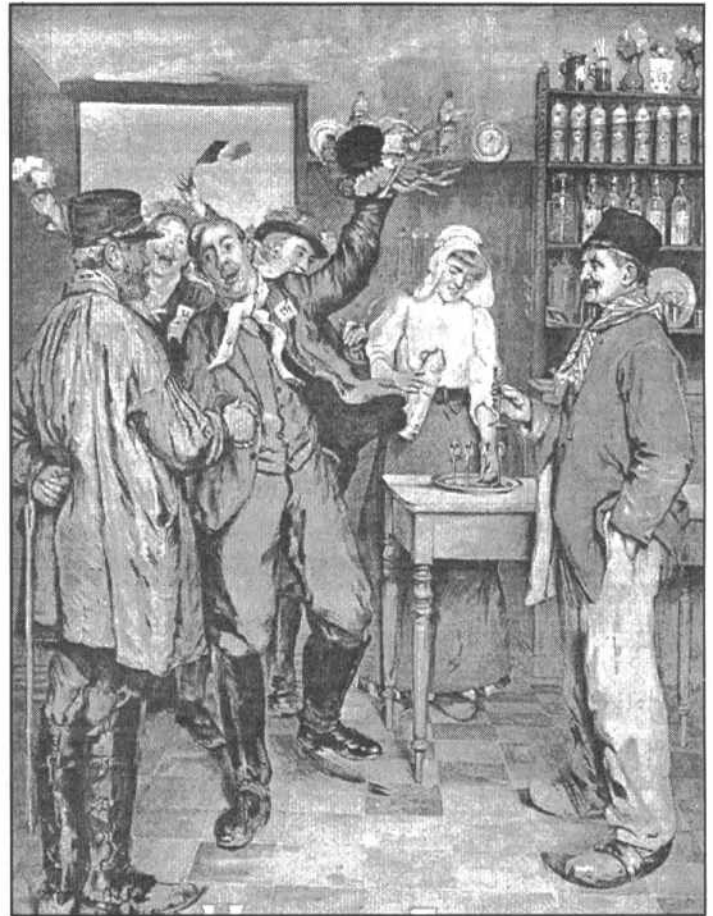
1. Dat de Heer Vercammen Emiel, Maria, Desideer nr 124 van de lichting van 1892, leerling is in godsgeleerdheid (Katholieken eeredienst) en tot eene familie behoort die niet bemiddeld is.
2. Dat de heer De Zweert Josephus Constantinus, nr. 107 van de lichting van 1891, de onmisbare steun is van zijn moeder.
3. Dat de Heer Deswert Ludovicus, nr 106 van de lichting van 1892, de eenige afstammeling is van een niet bemiddelde moeder.
4. Dat de Heer Van Brandt Julianus, nr. 112 van de lichting van 1893, de onmisbare steun is van zijn moeder.
5. Dat de Heer Deschutter Alouis, nr. 93 van de lichting van 1893, de onmisbare steun is van zijn vader.
6. Dat de Heer Bogaerts Josephus, nr. 157 van de lichting van 1893, de onmisbare steun is van zijn moeder.
7. Dat de familie van den miliciaan Buyens August, nr. 126 van de lichting van 1891, bestaat uit drij zonen, waarvan hij de tweede is en waarvan de oudste zijn dienstdienst vervult.
8. Dat de familie van den miliciaan Van Gansen Frans Emiel, nr. 84 van de lichting van 1893, bestaat uit drij zonen, waarvan hij de tweede is en waarvan de oudste zijn dienstdienst vervult.
9. Dat de familie van den miliciaan Sluyts Jozef Alfons, nr. 102 van de lichting van 1891, bestaat uit drij zonen, waarvan hij de jongste is en waarvan de tweede zijn dienstdienst vervult.
10. Dat de familie van den miliciaan Hermans Petrus Josephus, nr. 128 van de lichting 1893, bestaat uit drij zonen, waarvan de oudste tijdens zijn dienstdienst in het leger overleden is.
12. Dat de familie van den miliciaan Walraven Gommarius, nr. 130 van de lichting 1893, bestaat uit een halve broeder en twee broeders, waarvan de halve broeder zijn dienstdienst vervult heeft.
13. Dat de familie van den miliciaan Boij Florent, nr. 177 van de lichting van 1893, bestaat uit vier zonen, waarvan de tweede zijn dienstdienst vervult en de derde definitief verlof bekomen heeft uit oorzaak van zware ziekte.

14. Dat de familie van den miliciaan Verhaegen Jan Baptist, nr. 195 van de lichtung 1893, bestaat uit zeven zonen, waarvan hij de tweede is en waarvan de oudste zijnen diensttijd vervult.

Welk leger?

In welk leger werden de Vlaamse lotelingen soldaat? De Wet De Vriendt - Coremans op de gelijkheid der talen zou er eerst komen in 1898. De Frans - Duitse oorlog van 1870 had een revanche-geest geschapen bij de Fransen. Zij versterkten dan ook hun grenzen. Bij een gebeurlijk nieuwe oorlog zou dus het Belgisch grondgebied wel eens als slagveld kunnen dienen. België besloot het Samber- en Maasdal af te sluiten door het bouwen van forten (1887), rond Luik twaalf en rond Namen negen. Het veldleger moest enkel de eerste stoot kunnen opvangen. Sedert 1884 werden enkel lotelingen ingelijfd, wie middelen had kon zich vrijkopen. U kunt wel vermoeden, beste Lezer, dat de kwaliteit van het leger beneden alle peil was. De eenvoudige volksjongens, die geen of weinig onderwijs hadden genoten, moesten de Franse bevelen maar verstaan. Militaire dokters begrepen de klachten van de zieke Vlaamse soldaten maar half, of helemaal niet. (Dit was zelfs nog in 1954 - '55 nog het geval in het O.C. van de genie te Amay). Het hoeft dan ook geen betoog dat het grootste deel van onze eenvoudige Kempense jongens een echte afkeer had van het leger. De dood van de oudste broeder van *Petrus Hermans* in het leger zal zeker in de negentiger jaren van vorige eeuw opschudding en droefenis verwekt hebben in onze gemeente.

☞ Jos Bastiaens.

• De dag van de loting...

Wegens het recruteringsysteem via loting en plaatsvervangende raakte het Belgisch leger overstromd met arme drommels en voor één vierde met vervangers.

(Uit: 150 jaar Belgen - E. De Maesschalck)

☞ Bekroond werkje
Junior Journalistwedstrijd 1994 DF - Heemkring

Leren van mekaar

Dat is niet zo gewoon denk ik. Leren ligt meer in de richting van lessen, vakken, school, juffrouwen ken-je-les..., maar van mekaar... ?!

Natuurlijk leren we van mekaar en met elkaar. De klasgenootjes van elke dag hebben toch allemaal hun zegje. Ellen leert me volleybal spelen, Eve is een kei in de gymnastiek. Jill is voor mij een kunstenaar, die is dit, de andere is dat.

Ik hoop echt dat ik voor hen ook iets betekenen. Het moet niet veel zijn, gewoon aanvaard worden met al mijn goede en slechte momenten is al genoeg, ook dat is leren. Leren is niet altijd iets op papier kunnen zetten: hoofdsteden van landen, breuken, vraagstukken, werkwoorden met zonder d-t. Leren is aanvaarden dat we er zijn, voor en met elkaar. Leren is weten dat je hier op aarde niet alleen bent. Leren is een soort van klein zijn, toegeven dat je ouders het bij het rechte eind hebben, hoe moeilijk dat ook is.

Leren van mekaar is eigenlijk iets dat altijd gebeurt en is toegeven: zonder jou kan ik niet.

☞ Lotte Verlinden.

• Bevel. Het witte huisje nabij de oude kerk was herberg "De Rooden Leeuw", tegelijkertijd kruidenierswinkel. Vandaag is deze winkel gekend als "Bij den Herman".

Op "Stammenee" te Bevel

*"D'ene weet dit, d'andere weet dat
Niemand weet alles, ieder weet wat"*

Een kroegentocht door het landelijke Bevel ondernemen was destijds geen "klein bier". Stel U voor, 25 stammenees voor nog geen 800 inwoners! Hoe is 't mogelijk? Omstreeks 1920 - 1925 was dit nog het geval. 23 ervan hebben gelijktijdig bestaan. Nu telt Bevel ±1950 inwoners en zijn er nog slechts 5 cafés of één herberg per 400 inwoners. Dronken onze voorouders dan 10-maal meer dan nu of had dit een andere reden?

Voor de boerenbevolking was de dorpsherberg om zo te zeggen de enige plaats waar ze zich buitenshuis kon ontspannen. Van elders uit te gaan was amper sprake, doordat Bevel ietwat afgezonderd gelegen was en er nog weinig goede wegen waren.

Er waren 6 cafés met een kegelbaan*, enkele met een biljart, vogelpik of schijfschietbak. Men speelde er veel met de kaarten, zelfs voor grof geld. Ook was er het duivenspel. Als men gepakt had, moest men met het potteke naar de dichtste constateur lopen, die in een café was opgesteld. (Fons De Win en Lowieke Tamboer). De Bevelse duivenmelkers deden met Berlaar mee en niet met Nijlen, hoewel dat dichter was. Hoe kwam dat? De cafébazen betrokken hun bier van brouwerij "Het Hoefijzer" te Berlaar. Sinds 1846 was Bevel door een steenweg met Berlaar verbonden. Zo kon brouwer Lambrechts winter en zomer met zijn paardenspan gemakkelijk over de Hullebrug rijden.

Maar als we verder in de geschiedenis van onze streek teruggaan, komen we te weten dat de heren van Lier de buitendorpen van hun bijvang (Bevel, Emblem, Kessel en Nijlen) zeer stiefmoederlijk behandelden. De buitenmensen moesten hun bier in de stadsbrouwerijen halen. In de bijvang mocht niet gebrouwen worden. Keizer Jozef II stelde een einde aan die kasten-privileges en pas na de Franse Revolutie onstonden er brouwerijen in de dorpen. (Beirens en Vervoort te Nijlen, Salvator te Kessel). Te Berlaar, dat onder de bevoegdheid van de seigneurie van het land van

Bevelse cafés in het begin van deze eeuw

Uithangbord	Uitbater - beter gekend als	Huidig adres
1. Het Veer	Louis Van Hout - Witte Pot	Kadaster Opstal 114C
2. Den Buiten	Gust Beyens - Gust Kassar	Kruideniersstraat 11
3. Het Kruiske**	Emiel Büsschots - Den Dikke	Kruiskensbaan 3
4. 't Cruysveld	Gust Van den Broeck - De Lapper	Kruiskensbaan 2
5. Het Huis ten Halve	Jef De Rijdt - Jefke van Flore	Heikant 97
6. ?	Frans Bogaerts - Suske Pierre	Heikant 95
7. De Kruisbaan	Dokus Van Rompaey - Dokus Lores	Heikant 45
8. De Nieuwe Kroon	Isidoor Goormans - Dore de Bet	Heikant 44
9. De Kroon	Louis Thijsbaert - Witte uit de Kroon	Heikant 40
10. Rozeland**	Gommaar Verbist - Marus Kees	Heikant 32
11. De Warande	Jef Van Beek - Jef van Sitte	Heikant 19
12. De Duif**	Frans Mariën - Frans de Metser	Heikant 6
13. De Keizer**	Jan Luyten	Heikant 13
14. ?	Louis Gysels - Witte Gysels	Heikant 3
15. De Welkom	Louis Onsea - Lowieke Tamboer	Kiezelweg 35
16. Het Schuttershof <i>nu Café Voetbal**</i>	Baptist Van Dijck - Tist van Bettekes	Bevel-Dorp 160
17. De Scheer	Louis Kelber - Witte Kleermaker	Bevel-Dorp 97
18. De Rode Leeuw	Alfons Hermans - den Herreman	Bevel-Dorp 90
19. De Valk	Jef Deliën - den Delen	Bevel-Dorp 87
20. De Welkom	Alfons Goormans - Fok van den Beurger	Bevel-Dorp 76
21. In Beerzel	Delphine Maris - Del	Bevel-Dorp 70
22. In Parijs	Gust Schellens - De Schelles	Bevel-Dorp 62
23. De Korenbloem	Eliza Van der Reydt - Lies den Dopper	Nijlensesteenweg 73
24. De Kievit	Fons De Win	Nijlensesteenweg 70
25. Het Scheermes	Trien Mariën - Trien Meurrekes	Nijlensesteenweg 129

Mechelen viel, waren er onder het Ancien Régime steeds brouwerijen geweest. Lambrechts en Lamot te Berlaar en Verbesselt te Hooikt - dat toen een deel van Berlaar was. En die hadden hun klanten in de omliggende dorpen, waaronder Bevel. Daar Nijlen pas in 1898 door een kasseiweg met Bevel werd verbonden, bleef Bevel nog lang trouw aan brouwer Lambrechts te Berlaar.

Te Nijlen waren minder cafés, gezien de afstand tot Lier nogal groot was en men er ook niet ingesteld was op Berlaar.

De inwoners van de Lierse bijvang moesten verplicht deelnemen aan de Sint-Gummarusprocessie te Lier. De schepenbank trakteerde als die gedaan was met bier. De deelnemers kregen dan tonnen witbier te drinken. Witbier, in tegenstelling tot caves dat zwaar en donker was en voorbehouden aan de heren van Lier zelf.

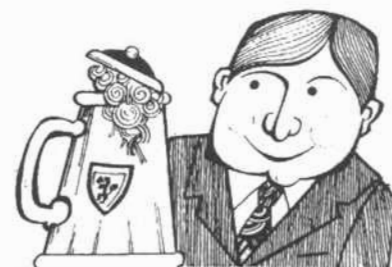
Dat er destijds meer bier werd gedronken dan vandaag de dag is ook gedeeltelijk te verklaren door de eetgewoonte der boeren, die vroeger veel bonen, erwten, rapen en kool aten, daar de aardappel pas sinds 1750 in onze streek verbouwd werd. Elke boer had een vat of vaatje licht drinkebier in de kelder. Dit was eerder

aan de slappe kant. Op stammenee dronk men bruin bier, nogal aan de zoete kant, maar toch zwaar genoeg om er "in de wind" van te geraken. Dit is licht te begrijpen. Na een zware werkweek wilde men op die manier zijn zinnen verzetten. Dit kon dan in maar liefst 25 cafés (zie kader).

De naam van twee uithangborden (6 en 14) kon niet achterhaald worden ondanks de inspanning die War Voet deed. Voor die hulp ben ik hem dankbaar.

⇒ Jef Peeters.

(*) Een kegelbaan was er aan De Nieuwe Kroon - Rozeland - De Kievit - De Keizer - De Valk - In Parijs.
 (**) Bestaan nu nog.

Een wandeling door de eeuwen...

op zoek naar mensen (1)

De direkte aanleiding voor dit artikel is klein en lief: een jong menskenkind dat niet alleen zijn familie verblijdt, maar ook de geschiedenis van onze gemeente verrijkt met een nieuwe mijlpaal. Vanaf 4 januari 1995 telt Nijlen meer dan twintigduizend inwoners.

De laatste 50 jaren is de groei van het aantal inwoners van de gemeenten Bevel, Kessel, Nijlen, en na 1977 van de fusiegemeente Nijlen vrij regelmatig geweest. Grote - mogelijk zelfs de grootste - oorzaak van deze gestage groei is de relatieve rust op historisch, politiek en economisch gebied waarin wij na het einde van de tweede wereldoorlog hebben mogen leven. Wat het onderstaande artikel zal trachten aan te tonen is hoe absoluut het aantal inwoners de weerspiegeling is van de historische, politieke en economische gebeurtenissen in de verschillende periodes van onze plaatselijke geschiedenis. Meer zelfs : hoe de afname en de groei van het aantal inwoners dé maatstaf is om ons een beeld te vormen van de hoop en wanhoop, de levensverwachting of het gebrek daaraan van onze voorouders. Elke gebeurtenis op wetenschappelijk, politiek of economisch vlak heeft invloed op het leven dat wij leiden en op wat wij van de toekomst verwachten of verhoppen. En dat geldt evenzeer voor de levens die onze voorouders hebben geleid (en er zijn tijden geweest dat het juister en passender zou zijn geweest om "leiden" met een lange ij te spellen). Op weg dus over een lang, moeizaam en kronkelig pad naar een ontmoeting met onze voorgangers.

Even een zijsprongetje :

Terug, vèr terug in de tijd... tot in de prehistorie : 8000 tot 4000 jaren vóór Christus

Een uit het mesolithicum (midden-steentijd) daterende vindplaats met voorwerpen van "Wommersomkwartsiet", in 1901, 1910 en 1932 op de Cannaertsche Heide (Kessel) ontdekt, verschaft ons de eerste tastbare aanwijzingen van een heel vroege menselijke aanwezigheid op het grondgebied van onze gemeente.

Een woordje uitleg :

De midden-steentijd (mesolithicum) begint als er ongeveer 9000 voor Christus, na de laatste ijstijd, een definitieve klimaatsverbetering optreedt. De julitemperatuur loopt op van 8 tot 18 graden (in ons huidige klimaat is de gemiddelde julitemperatuur 16 graden). Hierdoor ontstaat een overvloedige loofbebouwing en een rijke fauna. Door het afsmelten van de gletsjers stijgt de zeespiegel tot een zeer hoog peil, waardoor ook het grondwater opmerkelijk stijgt. De mensen in deze periode leven van de jacht op groot wild, vogeljacht, visserij en wat de natuur verder te bieden heeft (o.a. bessen en vruchten als aanvulling van hun voedsel en stenen e.d. die zij gebruiken om hun jachtgerei samen te stellen). Op technisch-economisch vlak treden enkele belangrijke vernieuwingen op : de boomstamkano en peddel, de vishaak en de geweijsel met houten steel. Heel belangrijk is ook het verschijnen van het

eerste huisdier : de hond, die kan helpen bij de jacht op klein wild ; deze jacht begint in de voedselvoorziening een overheersende plaats in te nemen. In het laatste deel van de midden-steentijd worden nog enkele verbeteringen aan de werktuigen aangebracht : de visfuij, de

gesteeld vuurstenen bijl en de geslepen hardstenen bijl. De boog is al eerder ontdekt. Het gebruik van het zgn. Wommersom-kwartsiet (kwartsiet is een delfstof, bestaande uit zandsteen met kiezelcement, die zo fijn is dat de afzonderlijke korrels zonder loep niet te onderscheiden zijn); het gebruik van dit kwartsiet dus - naast vuursteen - bij het vervaardigen van werktuigen is een typisch element voor onze streken in deze periode. Vrij algemeen wordt aangenomen dat de mensen van de midden - steentijd "semi-sedentair" leefden, dat wil zeggen dat zij in relatief kleine groepen rondtrokken tussen verschillende, vaste, kampplaatsen wat het voordeel had dat zij aan de natuur konden onttrekken wat zij nodig hadden zonder het risico te lopen deze uit te putten. De midden-steentijd eindigt als de eerste boeren zich definitief vestigen, en de nieuwe-steentijd begint.

Enkele duizenden jaren later... de IJZERTIJD (650 - 500 vóór Chr.)

A. de Loë meldt, in 1908, de vondst van verscheidene urnen met rechte hals, waarschijnlijk afkomstig van de ijzertijd en ontdekt niet ver van een antieke weg Herenthout-Nijlen. Sedert het begin van het tweede millennium v.Chr.(2000-1500 voor Chr.) komen metalen voorwerpen in onze gewesten in gebruik, maar omdat de grondstoffen niet of nauwelijks voorhanden zijn, blijven zij kostbare invoerprodukten en dus slechts in het bereik van enkelen. IJzer daarentegen is in de Ardennen overvloedig beschikbaar en daar ontstaat dan ook vanaf ca. 600 v.C. een bloeiende metaalnijverheid. Maar ook in de Kempen wordt - weliswaar armer - erts gewonnen en bewerkt. Sinds de nieuwe-steentijd wordt de pottenbakkerij beoefend, en zeker vanaf de bronstijd (die de ijzertijd direkt vooraf gaat) ook de wolweverij. Met de verhoogde materiële welstand ontstaan ook hogere behoeften, en uit die behoeften ontstaat de ruilhandel. Vanaf het ogenblik dat de mens niet meer uitsluitend van het toeval van de jacht afhankelijk is, en meer dan alleen het pure overleven het streefdoel wordt, gaat hij immers ook andere dan levensnoodzakelijke dingen betrachten.

Enkele honderden jaren later... bij de Romeinen

Net als voor de bovenvermelde periodes zal alleen gespecialiseerd onderzoek ons een volledig antwoord kunnen geven op de vraag welke vorm en omvang deze - nu de Romeinse - aanwezigheid in onze dorpen heeft gehad. Feit is dat er in 1770 een aarden pot werd opgegraven, gevuld met "aurei" (gouden munten) die een ononderbroken reeks vormden van Julius Caesar (100 - 44 voor Chr.) tot Domitianus (51 - 96 na Chr.) en dat enkele verslagen zelfs melding maken van een "tumulus" (grafheuvel). Feit is ook dat de meeste geschiedschrijvers het erover eens zijn dat een belangrij-

ke Romeinse heirbaan (Vilvoorde, Kasterlee, Keulen ?) over Nijlen heeft gelopen. Een heirbaan was in principe kaarsrecht en bepaald geen primitieve weg : een heirbaan besloeg een plantenvrije zone van 14 tot 17 meter, waarbinnen parallel met de wegbedding twee meter brede grachten waren gegraven. De wegbedding was zes meter breed en rustte op een één meter diepe fundering in een V-vormige gracht aangebracht. Op een onderlaag van klei en grint werden verticaal geplaatste zandsteenplaten opgericht, waarop opnieuw een kleilaag werd gelegd. Om de 45 kilometer was er op de Romeinse heirbanen een pleisterplaats (mansio of statio genoemd). Hier vonden de reizigers stalling voor wisselpaarden, een smidse en soms ook een dienstkantoor van de veearts.

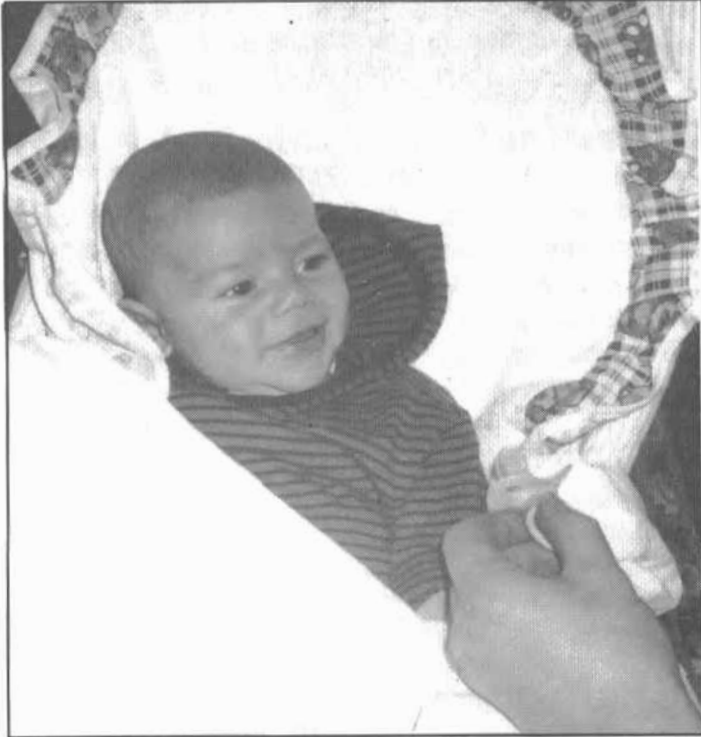
En wat dan nog...???

Het is natuurlijk verkeerd uit deze - toch wel merkwaardige - feiten een ononderbroken bewoning, van ons stukje Kempen, te concluderen van de vroege prehistorie tot nu. Wat wij wél mogen veronderstellen is dat tenminste voor de voornoemde periodes de omstandigheden hier dusdanig waren dat - zoal geen bewoning - minstens verlengd verblijf mogelijk was. En hierop kan - het mag gezegd - het nabije Lier, dat ons in latere eeuwen zolang heeft bevoogd geen aanspraak maken (en dat zeggen wij niet alleen!). Anton Bergmann schrijft in zijn "Geschiedenis der stad Lier" letterlijk : *"...Allengs doemden enige hoogten en zandplaten uit het water op, en deel voor deel vormde zich door de bezinksels en aanspoeling de bodem welke wij bewonen. Dit gebeurde niet voor de verovering van België door de Romeinen onder Julius Caesar, en zeker zijn deze gewesten niet bewoond geweest voor het begin van onze tijdrekening ... Getuigen van de overheersing van de Romeinen zijn in onze bodem zo min opgegraven als overblijfsels der Taxanders. Zij ook kwamen waarschijnlijk niet verder dan de hoge gronden zich uitstrekken. Een Romeinse heirbaan liep van Vilvoorde over Nijlen en Kasterlee, zonder het huidige grondgebied van onze stad aan te doen. Het dorpje Kessel, oudtijds Kassele, van het Latijn Castrum, schijnt het dichtste punt in onze nabijheid te zijn dat door de Romeinen bezet werd. Uit die feiten kan men besluiten, dat de ophoging, die deze streken moest woonbaar maken, toen nog niet geëindigd was, en dat hier niets bestond dan ongenaakbare moerassen en ondoordringbare Rietvelden, waaraan de aloude benaming van de streek, "het land van Ryen of Rietland" herinnert."*

Een béétje dichterbij... naar de middeleeuwen...(500-1500 na Chr.)

De oudste geschreven bewijzen van bewoning van onze dorpen zijn te vinden in "giftbrieven" (akten van schenking) en "privilegiebrieven" (bevestiging van verleende rechten) van onroerende bezittingen in onze gemeenten. Alhoewel dergelijke vermeldingen ons

geen aanwijzingen geven over de omvang van de bewoning is het duidelijk dat de waarde van een onroerend goed rechtsevenredig is met de opbrengst van dat goed. En het is even vanzelfsprekend dat waar er opbrengst is, er mensen moeten zijn. Misschien niet altijd om door arbeid voor die opbrengst te zorgen, in ieder geval wel mensen die -door hun aanwezigheid - die opbrengst vrijwaarden.

● Op de foto zien we een guitige Wout Van Camp, sinds 4 januari 1995 de 20.000ste inwoner van Nijlen. Wij wensen hem en zijn fiere ouders Bart en Carine De Beuckeleer van harte alle heil toe!

Naar de Merovingen en hun hofmeiers... (ca. 430-751 na Chr.)

Floris Prims schrijft in zijn "Antwerpen door de eeuwen heen" het volgende : *"De vertegenwoordiger van Clovis III (gest. 694) en van zijn machtige hofmeier Pepijn van Herstal (gest. 714) is, in die jaren ... hertog Rauchingus. Die naam komt ook als Rohingus voor. ... Rohingus is gehuwd met Bebelina. Van zijn vader erfde hij de "villa Pprusdare" (Sprusdare), gelegen in pago Renensium (= het land van Rijen, nvdr.) op de rivier Huita, d.i. de Nete. ... De eerstvermelde villa is waarschijnlijk Nijlen (met Viersel?)... Onze Rohingus is ongetwijfeld omstreeks het jaar 700 de eerste gezagsdrager in het Antwerpse."* Dit zou betekenen dat er op het einde van de zevende of in het begin van de achtste eeuw een belangrijke hoeve moet gestaan hebben op Nijlens grondgebied. Waar deze zich precies bevond of wat er van deze bezitting is geworden, hebben wij helaas niet kunnen achterhalen. Wel vermeldt Floris Prims nog dat in het jaar 726 Rohingus, krachtens een oorkonde, aan

de kerk van Antwerpen zijn vaderlijk goed op de Nete te Nijlen en Viersel (langs de Wilboorebeek = Willibrordusbeek ?) schenkt. Uit de akte blijkt ook nog dat het bezit zich aan de beide oevers van de Nete bevond.

De twaalfde en dertiende eeuw ...

De oudste -ons bekende- vermelding van Bevel of "Beverle" staat in een "giftbrief" van Jacob van de Werve "anno Dei" 1260, ten voordele van de O.L.-Vrouwekerk te Antwerpen, waarin Joannes "curatus de Beverle" (pastoor van Bevel) genoemd wordt. Een "charter" (oorkonde ter erkenning van bepaalde rechten of vrijheden) uitgevaardigd door de graaf van Loon in 1294 ten voordele van de abdij van Nazareth vernoemd bezittingen in Kessel en Bevel "inter villas de Kessele et Beverle" .

De vroegste vermelding van Kessel vinden wij in de schenkingsakte van de pastorie van het Gasthuis van Lier door vrouwe Ida, weduwe van Helias de Boyct, opgemaakt in 1243 en waarin "Kessela" vermeld wordt. Op 20 februari 1244 vaardigt paus Innocentius IV (paus van 1243 tot 1254) een "bulle" (open brief van een paus) uit, waarin hij de abdij van Nazareth in het bezit van haar rechten en bezittingen bevestigt en waarin "terram et molendinum in Kessele" (land en een molen in Kessel) genoemd worden. In de "bezettingsakte" (benoemingsakte) van de pastorie van Sint-Margaretha, door het Lierse Begijnhof gedaan in mei 1262, staat opnieuw "Kessela". Dezelfde schrijfwijze vinden we in een akte uit 1282, waarbij het inkomen van Jan de Vos "curatus de Kessela" (pastoor van Kessel) vermeerderd wordt. In een hertogelijk "charter" gedateerd 1287 schrijft men "Kessel".

Nijlen treffen wij in deze periode aan in een "bulle" van paus Eugenius III (paus van 1145 tot 1153) van maart 1145, waarin deze Hendrik, abt van Tongerlo, bevestigt in het bezit van een aantal goederen : o.a. "omne allodium Arnoldi in Nile" ofte geheel het "vrijgoed" (vrij van heerlijke plichten d.i. verplichtingen aan andere dan de hoogste regeringsinstantie) van Arnold in Nijlen. Een "privilegiebrief" door paus Victor IV (van 1159 tot 1164 tegenpaus d.i. een paus die een regerende paus het gezag betwistte) aan de abdij van Tongerlo gegeven in 1164 noemt de "curtile Nile" de hoeve of het hof van Nijlen. Een "bulle" van paus Urbanus III (paus van 1185 tot 1187) "ten jare 1186" uitgegeven ten voordele van de abdij van Tongerlo noemt opnieuw geheel het vrijgoed van Arnold van Ranst in Nijlen en het derde deel van gans het dorp : "totum allodium Arnoldi de Ranst in Nile et tertiam partem totius villae". In 1155 staat Nicolaas, bisschop van Kamerijk, (ons bisdom op dat ogenblik) op verzoek van proost Renerus van het kapittel van de O.L.Vrouw kerk van Antwerpen de kapellen van Wortel en Nijlen af "duas capellas Wurte-lam et Nillam". In een hertogelijk charter uit 1236 verkoopt Hendrik van Lotharingen de "vroenten" (gemeenschappelijke gronden) langs de Nete vanaf

Lisp tot aan de "paal" (grensmarkering) van "Nile" (Nijlen) aan de "lieden" van de Bijvang.

En gedurende de veertiende eeuw...

Omdat het niet de bedoeling van dit artikel is om alle schrijfwijzen van de naam van onze dorpen op te diepen en te vermelden, maar wel om op zoek te gaan naar de mensen en de levens achter die vermeldingen, constateren we alleen maar dat op regelmatige tijdstippen gedurende de 14de eeuw elk van de drie dorpen genoemd wordt in verschillende geschriften. Maar voor de eerste echte "heerdoptellingen" (eigenlijk de som van alle schouwen) moeten wij wachten tot in de 15de eeuw... en het vervolg van dit artikel.

⇒ Rosette Rymenants.

BRONNEN :

- * "Geschiedenis der gemeenten Kessel, Bevel, Nijlen, Emblehem en Gestel" - J.B. STOCKMANS, 1910
- * "Geschiedenis der stad Lier" - Anton BERGMANN, 1873
- * "Antwerpen door de eeuwen heen" - Kan. Floris PRIMS
- * "Het parochiewezen in de Antwerpse Kempen" - Fl. PRIMS, 1948
- * "De lage landen van de prehistorie tot 1500" onder red. van prof. VAN CAENEGHEM en prof. H.P.H. JANSEN, 1978
- * "Economische en sociale geschiedenis van de Lage Landen" - Dr. J.A. VAN HOUTTE, 1964
- * "Grobendonk, het historisch verhaal van een kleine gemeenschap" - deel I - Guido VAN DIJCK, 1982
- * "Pre- en protohistorie van de Lage Landen" onder red. van J.H.F. BLOEMEN en T. VAN DORP, 1991
- * "Geschiedenis van Grobendonk" - deel I - P.J. Goetschalckx, 1897

Waldniel, Niel, Nijlen

In Duitsland liggen een aantal dorpen en gehuchten waarvan de naam verdacht veel verwantschap heeft met die van Nijlen. Meer nog, die namen hebben meer dan waarschijnlijk dezelfde oorsprong. Zo bevindt er zich in de *Kreis Kempen* in de omgeving van Dusseldorf een naam die zeer velen - maar dan om een andere reden - bekend in de oren zal klinken, n.l. *Waldniel*. *Waldniel* (*wald*, *woud*) om het te onderscheiden van *Maasniel*, gelegen aan de Maas.

In 891 - 892 schreef men **Niol**, in de 11de eeuw **Neil** en in 1262 **Nyle**. De naam *Waldniel* wordt voor de eerste maal vermeld in 1333. In dezelfde oorkonde komt niet minder dan viermaal in *Nyle* voor.

Andere *Niel*-plaatsen in Duitsland, verwant met *Nila* of *Nijlen* zijn *Niel* bij *Kleve*, *Niehl* in de *Eifel* en *Niehl*, een stadgedeelte van *Keulen*. De naam wordt verklaard als land dat naar een waterloop toe afhelt ("*Abschüssiges Gelände, das sich einem Wasserlaufe zuneigt.*").

Latere schrijfwijzen voor het huidige *Waldniel* luiden: *Niell* (1533), *Waltneel* (1550) en *Neel* in 1589. In het plaatselijke dialect zegt men nog steeds kortweg *Neel* (1).

Anderzijds hebben de namen *Nijlen* en *Niel* (bij *Boom*) dezelfde oorsprong. Prof. R. Van Passen, een toonaangevende figuur op historisch gebied in onze streek, vermeldt in de *Geschiedenis van Kontich* dat *Niel* (bij *Boom*) te oordelen naar zijn naam *Keltisch* of *Gallo-*

Romeins van oorsprong moet zijn. Hij verwijst hier naar M. Gysseling die *Niel* bij oud-Belgische toponiemen rangschikt (2). De oudste vermelding van *Niel* luidt *Nila* (1149), afgeleid van het Germaanse *Niwialho* (d.w.z. diep of laagliggend land). Verder vinden we in *Vlaanderen* nog *Niel-bij-As* en *Niel-bij-Sint-Truiden*. De oudste vermelding luidt hier *Niel* (1139). Dezelfde bron ziet ook in de naam *Nijlen* een afleiding van het woord *Niwialho*. (3)

⇒ Frans Lens.

(1) H. Kaufmann: *Westdeutsche Ortsnamen*, Heidelberg 1958, p. 201.

(2) Dr. R. Van Passen: *Geschiedenis van Kontich*, 1964, p. 28

(3) *Winkler Prins Encyclopedie van Vlaanderen*, deel 4, p. 388, 389 en 412.

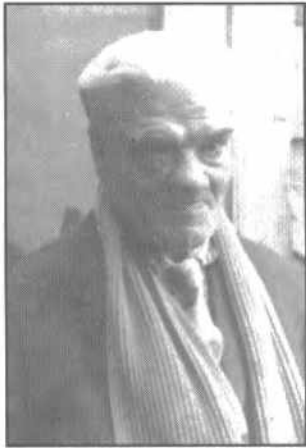

● Het dorpszegel van Nijlen, anno 1656.

Alfons Goormans

Heemkunde is kennis van eigen leven, eigen dorp en streek. De opdracht van onze heemkring is ongetwijfeld die kennis te vergaren en zodoende plaatselijke gebruiken en gewoonten, die voor iedere generatie weer anders kunnen zijn, aan de toekomstige Nijlenaars door te geven. Vandaar de rubriek "Mensen van bij ons".

Mocht u gedacht hebben, beste Poemlezer, dat men, om in deze rubriek een plaatsje te veroveren, uitzonderlijke daden moet gesteld hebben, dan willen wij U met deze kleine bijdrage van het tegendeel overtuigen en iemand in herinnering brengen die U ongetwijfeld enkele tientallen jaren geleden dagelijks in onze straten hebt aangetroffen, namelijk Alfons Goormans, door iedereen gekend als *Fonske van de Rikes*.

● Alfons Goormans

Door zijn eenvoudige en toch wat opvallende levenswijze, zijn dagelijkse omgang met de andere Nijlenaars (zonder daarom echt bij het sociaal-georganiseerd leven van het dorp betrokken te zijn geweest) leeft hij toch bij iedereen voort als *iemand van bij ons*.

Een gewiekst handelaar

Fonske was een van de talrijke leurders die vóór en na de tweede wereldoorlog iedere week trouw zijn klanten bediende in de toen nog talrijke slijperijen van ons dorp. Waar ze ook gelegen waren, achteraan de Broechemsesteenweg of de Bouwelsesteenweg of in een godverloren straat, steeds was hij op weg met de kruiwagen, later met zijn alom gekend karretje op fietswielen, om een verscheidenheid aan snoep en vruchten te koop aan te bieden. Dat aanbod bestond meestal uit appelsienen, kastanjes, noten, spinnekes, zippen, enz... Soms zelfs haring die dan in de slijperijen op de kachel gebakken werd. In die tijd kon dat allemaal.

Bij iedere thuiswedstrijd van voetbalclub Nijlen of vóór de zondagnamiddagvertoning in Cinema Nova had Fonske van de Rikes zijn koopwaar uitgesteld op zijn kruiwagen. Veel jonge mannen hebben bij hem hun eerste sigaretje gekocht, want ook wie geen vol pakje kon kopen, kon bij hem terecht. Bij de Fons begon de handel vanaf één sigaret. Onvergetelijk en ongeëve-

naard was zijn intrede in de slijperij, bijzonder op warme dagen met de verkoop van frisko-ijs. Zijn koopwaar kondigde hij dan al zingend zo aan (tekstschrijver en komponist onbekend):

Vaaf frang is de praas (vijf frank is de prijs)

Vaaf frang is de praas

Keupt 'nen alaska (koop een frisko)

Dan loeëpe ze lak spaas (dan "lopen" de diamantjes goed)

Vaaf frang is de praas!

De andere dagen werd, om de verkoop te stimuleren, volgend lied op aanvraag gezongen (herkomst onbekend):

Moeder ma'k is piepen achter de gordaan

Of 'at die zwette meskes (meisjes) *al gewassen zaan*

Ge 'et zwette knieën Melanie

Ge mut ze wassen da'k het zie.

En als ze dan gewassen zaan

Dan stekt uw voetjes baa de maan!

Zijn "commerce" of zijn "affaire," zoals Fonske ze noemde was zijn levensmotivatie, zelfs tijdens zijn laatste levensjaren, toen een kwaadaardige ziekte hem langzaam maar zeker overmeesterde en zijn stappen alsmat onzekerder werden, kon hij, zelfs tijdens de hardste winters, bij sneeuw of stormweer, zijnen "toer" niet opgeven.

Een leven in eenvoud...

Fonske Goormans werd geboren in het huis, toen een café, gelegen naast de mutualiteit V.M. in de Gemeentestraat te Nijlen op 22 maart 1901 (fier verkondigde hij altijd dat hij zo oud was als koning Leopold III) als zoon van Henri Goormans en Julia Schoors, in de volksmond door ieder gekend als Rikes en Zjol van de Rikes, cafébaas en -bazin en vader en moeder van tien kinderen.

Aanvankelijk ging Fonske met de andere kinderen van zijn leeftijd naar de bewaarschool. Maar met het ouder worden ging hij zich, om moeilijk te beschrijven redenen, meer en meer afzonderen van zijn kameraadjes en bleef thuis van de school (de leerplicht bestond nog niet). Het werd zelfs zo dramatisch dat hij het huis niet meer uitwilde en niemand buiten de familie nog wilde zien of horen.

Deze afzondering heeft geduurd tot aan zijn 25ste levensjaar. Toch had Fonske ondanks zijn mensenschuwheid één motivatie: hij kende de waarde van de centjes. Een familielid-duivenmelker beloofde Fonske 1 frank per keer dat hij het duivenhok, dat een eind van Fonskes huis gelegen was, kwam kuisen. Wat hij dan ook, niettegenstaande zijn angst om buiten te komen, probeerde te doen. Later kreeg iemand het idee om voor de Fons een bakje haring te kopen dat hij dan op zijn beurt moest trachten te verkopen aan de boeren op de Bist, Bouwelsesteenweg, Broechemsesteenweg... Zijn "commerce" was gestart.

Na het overlijden van zijn ouders woonde Fons samen met zijn ongehuwde zuster. Ettelijke jaren heeft hij echter nog alleen geleefd in een huisje in de Kapellebaan en later in de Katerstraat. In 1958 verhuisde hij naar het H.-Hart-bejaardentehuis in de Statiestraat te Nijlen, alwaar hij op 1 juni 1974 overleed. Zijn leurers-praktijk heeft hij bijna tot aan zijn dood volgehouden.

Geen volle kerk volk zagen we bij zijn begrafenis; het werd een stille, kleine uitvaart met alleen de naaste familie. En toch, met de Fons is een stukje van het Nijlen-van-toen begraven. Bij een bezoek aan het Nijlense kerkhof, waar hij begraven ligt, heb ik kunnen zien hoe één van zijn laatst uitgesproken en bescheiden wensen in vervulling is gegaan: "Weet ge wat er schoon zou zijn, als ik dood ben? Een bloemeke op mijn graf, dat is iets wat ik zou willen..."

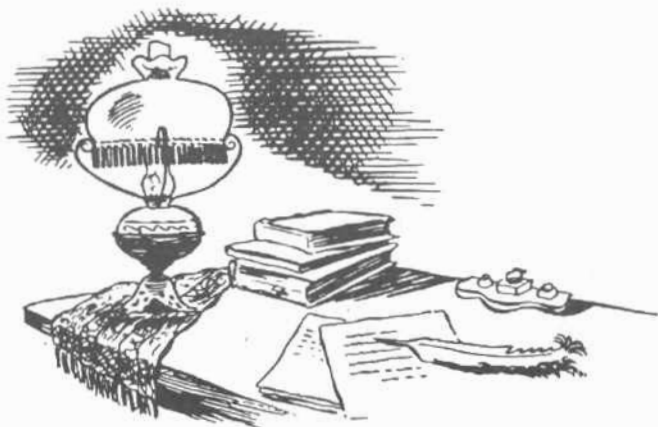
Met weinig gelukkig, zo was de Fons. Wij zijn, met de Fons, gelukkig om dat bloempje...

⇒ Hypoliet Budts.

De redactie dankt van harte Remy Bouwen, neef van Fons Goormans, voor zijn bereidwillige medewerking aan deze bijdrage.

Mensen van bij ons

Werkten mee aan dit nummer:

Redactie: Jos Bastiaens, Hypoliet Budts, Walter Caethoven, Emiel De Deyne, Frans Lens, Jef Peeters en Rosette Rymenants.

Fotografie: Frans Raets, Jeannine Thys en René Verhaegen.

Tekeningen: Dirk Lieckens, Marc Verreydt en DF-ledenblad.

Grafische vormgeving en zetwerk: Walter Caethoven.

Eindredactie: Rik Claes.

Ga te voet of met de fiets!

Dat verandert je leven.
 Je hart, je longen, je benen,
 zullen je dankbaar zijn.
 Je ontmoet weer mensen.
 De winkel is vlak om de hoek.
 Het klublokaal is twee straten verder,
 en de kerk in het midden.
 Laat je auto eens staan,
 vooral als het mooi weer is.
 Geniet van de natuur,
 van het gesprek, van het lachen
 en het spelen met de kinderen.
 Geef de straat terug aan de mensen,
 aan kinderen en oude mensen.
 Iedereen moet er veilig zijn.
 Maak de kom van het dorp
 en het hart van de stad
 autovrij.
 Tot een oase voor gewone mensen
 met wat hartelijkheid
 en een beetje zuivere lucht.
 En voor kinderen is het gezond
 te voet naar school gaan.

**Of zijn we toch de slaven
 van de auto-industrie?**

(uit: "Alleen de optimisten zullen overleven!", Ph. Bosmans)